

Türkiye’de Aile ve Kültürel Yapıda Meydana Gelmesi Düşünülen Değişimlerin Yaşlanma, Yoksulluk ve Evlilik Kurumu Açısından Değerlendirilmesi¹

Yunus MACİT*

*Öğr. Gör., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, Kırşehir, ORCID ID: 0000-0002-6023-7953

ÖZET

Bu çalışmada Türkiye’de aile yapısında ve kültüründe yakın süreçte meydana gelmesi düşünülen değişimlerin boyutları ve etkileri ile bu değişimlerin kuramsal temelleri, değişimi etkileyen ve değişimden etkilenen unsurlar üzerinde durulmaya çalışılmıştır. Değişim sürecinden en önemli derecede etkilendiği düşünülen sosyo ekonomik yapı, demografi ve kültürel öğeler etrafında değişim sürecindeki nüfusun yaşlanması, yoksulluğun daha geniş bir kitleye yayılması ile evlilik tercihlerinin değişmesi arasında pozitif yönlü bir etkileşim bulunduğu düşünülmektedir. Çalışma kapsamında aile kurumundaki değişimler, yoksulluk ve yaşlanma ilişkiseliliği kurumuna bakıldığında evliliğe bakış, çocuk sahibi olma ya da olmama durumu, boşanmaların artması, kent yaşamının yoğunlaşması, ailedeki bütün bireylerin çalışmak durumunda kalması, yaşam koşullarının zorlaşması gibi olgular aile yaşam döngüsünde değişimlere yol açtığı görülmektedir. Aile yaşam döngüsünde meydana gelen değişimler ise hem yoksulluğu tetiklemekte hem insanlar daha fazla sosyal yardıma ihtiyaç duymakta hem de yaşlanma konusunda çoğul sonuçlar meydana getirebilmektedir. Bu noktada aile kurumuna ve ailenin içinde bulunduğu kültüre dair öğelerin değişmesi, güncel ihtiyaçlara cevap verecek tarzda gelişimler göstermesine aşırı bir muhafazakâr tutum sergilemenin doğru olmayacağı düşünülmektedir. Bunun yerine süreci anlamaya ve doğru yönetmeye odaklı bir bakış açısı ortaya koymanın yaşanacak değişimlerin olumlu yönde olmasına daha fazla katkı sunacaktır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Değişim, Yoksulluk, Yaşlılık, Aile, Evlilik

Evaluation of Changes in Family and Cultural Structure in Turkey in terms of Aging, Poverty and Marriage Institution

ABSTRACT

In this study, the dimensions and effects of the changes that are thought to occur in the family structure and culture in Turkey in the near term and the theoretical foundations of these changes, the factors affecting the change and affected by the change were tried to be emphasized. It is thought that there is a positive interaction between the aging of the population in the process of change around the socio-economic structure, demographics and cultural elements, the spread of poverty to a wider audience and the change of marriage preferences. Within the scope of the study, when we look at the institution of family institution changes, poverty and aging relationshipality, it is seen that cases such as the view of marriage, the situation of having or not having children, increasing divorces, incension of urban life, having all individuals in the family having to work, difficulty living conditions lead to changes in the family life cycle. Changes in the family life cycle can trigger poverty, both people need more social ass and plul results in aging. At this point, it is thought that it would not be right to show an excessively conservative attitude to changing the elements of the family institution and the culture in which the family is located and to show developments in a way that responds to current needs. Instead, putting forward a perspective focused on understanding and managing the process correctly will contribute more to the positive impact of the changes to be experienced.

Keywords: Social Change, Poverty, Old Age, Family, Marriage

¹Bu makale, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi’de yürütülen Kadın ve Aile Çalışmaları Doktora Programı’nda, Prof. Dr. Sutay Yavuz’un yürüttüğü “Aile, Kimlik ve Sosyal Değişimler” dersi kapsamında hazırlanmıştır.

GİRİŞ

Küreselleşme ve sonrasında ortaya çıkan modernleşme ile birlikte başlayan aile ve kültürel yapının unsurlarında yaşanan hızlı değişim halen varlığını sürdürmektedir. Bu süreç bugün başka formlarda ortaya konulabiliyor ise de modernleşme akılcılık, bireycilik ve ilerlemecilik gibi kodlar etrafında devam etmektedir. Değişim süreci genellikle değişmek istemeyen, en azından bir takım kültürel değerleri korumaya çalışan insanlar için sarsıntılı olabilen bir süreç olarak ortaya çıkmaktadır. Değişen bütün toplumlarda görülen bu sarsıntıların belli bir kısmı ülkemizde de görülmekte olup, gelecek süreçte de sarsıntılar yaşanması ihtimal dâhilinde görülmektedir (Bilgin, 2019).

21. Yüzyılın ikinci yarısında yapılan çalışmaların gösterdiği demografik eğilimler bütüncül bir yaklaşım ile incelendiğinde ülkemizin 2000'li yıllardan bu tarafa yeni bir demografik bakış geliştirdiği görülmektedir. Sosyo-ekonomik alanda ve özellikle anne ve çocuk sağlığı göstergelerinde Cumhuriyet'in ilanı ile başlayan ve bugüne kadar artan bir eğri şeklinde devam eden olumlu gelişmeler Türkiye'yi demografik dönüşüm kuramında son aşama olarak belirtilen üçüncü aşamaya taşımıştır. Demografik dönüşümün bu aşamasında Türkiye nüfusu artık yüksek doğurganlık ve ölümlülük hızlarına sahip genç bir nüfus olmaktan uzaklaşarak, düşük doğurganlık ve ölümlülük hızlarına sahip ve gittikçe yaşlanan bir nüfusun özelliklerini taşımaya başlamıştır (Türkiye Dördüncü Nüfusbilim Konferansı, 2016).

Günümüzde Türkiye için riskin yaşlanmak olmadığı ancak Türkiye'nin yaşlanmasının büyük bir risk oluşturacağına konusu çalışmalarda dikkat çekilen bir durumdur. Bunun sebebi içinde bulunulan dönemde Türkiye'nin nüfus yapısı çok önemli bir etken olarak ortaya çıkmaktadır. Bu noktadaki değer, sürdürülebilir bir kalkınmayı demografi doğrultusunda mümkün olabileceği için değişen nüfus yapısının sosyal, ekonomik ve çevresel kalkınmayı nasıl etkileyeceğine dair beklentilerden oluşmaktadır. Türkiye'nin demografik yapısına bakıldığında ise gelir, eğitim, sağlık ve istihdam açısından yaşlılığın giderek kadınlığa görememize rağmen, Türkiye'de yaşlanma algısının pek değişmediği, hala gençlik mitinin devam ettiği görülmektedir. Bu durumda sosyal politika oluşturma süreçlerinin, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin doğru ve başarılı bir şekilde kurgulanmasının önüne geçen bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır (Esendemir, 2019).

Türkiye'nin yaşlanma deneyimi tüm yaş gruplarında doğum ve ölüm oranlarının düşmesinden ve farklılaşan göç süreçlerinden etkilenmektedir. Yaşlanma olgusu karşısında, yaşlılığa dair sosyal politikaların yetersizliği gelecek için risk noktalarını ortaya çıkarmaktadır. Yaşlanma olgusunun ortaya çıkardığı potansiyel riskler değerlendirildiğinde kırsal alanda yaşayan yaşlı nüfusun bakıma muhtaçlığı, hiç evlenmemiş ve çocuksuz bireylerin oluşturduğu yeni hane tiplerinin ortaya çıkması, din ve etnisiteye dayalı ayrımcılık, yaşlı nüfus içinde yoksulluk oranının yüksekliği ve yoksul hanelerde kadınların, tek ebeveynli ve tek kişilik ailelerin ve engellilerin sayısının hızla artıyor olması gibi durumlar ön plana çıkmaktadır (Arun, 2015). Oluşan risklere bakıldığında yaşlılığın ailede yaşanan değişim dönüşümlerden ciddi olarak etkilenen bir durum olduğu görülmektedir.

Türkiye'de 1980'lerden sonra hızlanan bir şekilde kentsel yaşamın yoğunlaştığı, nisbi olarak eğitim düzeyinin yükseldiği, ortalama yaşam süresinin uzadığı bir dönüşüm geçirmiştir. Bununla birlikte yıllık nüfus artış hızı yavaşladığı için gün geçtikçe yaşlanan bir toplum haline gelmektedir. Bu süreç beraberinde kırsaldan kente doğru yönelen, tarımsal üretimden sanayileşmeye ağırlık veren, aile içindeki toplumsal rollerin ve beklentilerin eskiye oranla önemli ölçüde değiştiği bir toplumsal yapının oluşmasını sağlamıştır. Bütün bu çerçevede 2000'li yıllardan sonra bu değişimin daha da hızlanması üzerine gelecekte aile yapısında ve kültüründe meydana gelecek değişimler toplumların sorun ve problemlerini anlamak, açıklamak ve uygun çözümler üretmek anlamında çok daha önemli hale gelmiştir.

Türkiye'deki Mevcut Ekonomik, Sosyal, Demografik Ve Kültürel Eğilimler Doğrultusunda Kuramsal Bakış

Türkiye'deki yaşlanma, evlilik tercihlerinin değişimi ve çocuk sahibi olma düşüncesinin ortadan kalkması durumu ve bu duruma bir bakıma neden olan yoksulluk olgusuna bütüncül olarak kuramsal ve açıdan bakıldığında yapısal işlevselci kuram açısından değerlendirilebilir. Yapısal işlevselci kuram toplumsal kurumların birbirleri ile bağlantılı parçalardan bir bütün oluşturduğunu bu her bir parçanın bütünsel Yapı içinde bir işlevinin olduğunu iddia ederek, söz konusu parçalardan birinin işlevini yerine getirmediğinde toplumsal kurumunda işlemez hale geleceğini hatta kalkma riskiyle karşı karşıya kalacağını söyler. Toplumsal bir kurum olan aileye de bu açıdan bakıldığında çocuk sahibi olmayan ve yaşlanan bir nüfus yapısına doğru bir gelişim gösteren ailenin risk altında olduğu görülmektedir (Canatan ve Yıldırım, 2018). Diğer yandan insan ve çevresi arasındaki ilişkileri o da kalan Ekolojik Kuram ise yaşlanma ve yoksulluk meselelerinde birey ve aile dışında kalan diğer kurumların ve insanların organizasyonlarının bu sürece dolaylı ya da doğrudan etkisini açıklamak bakımından önemlidir. Gerek bu durumların ortaya çıkmasında gerekse sürmesinde birey dışında kalan çevrenin oldukça önemli bir rolü vardır.

İnsan yapısı itibarıyla başkalarına ihtiyaç duyan bir varlık olarak aile kurumuna ihtiyacı açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. İnsanın tercihleri hem kendi yaşamını etkileyen hem de çevresindeki yapıları şekillendiren bir özellik taşımaktadır (Canatan ve Yıldırım, 2018). Bireyin çevresi ile uyumu değerlendirilirken çevrenin fiziksel ve sosyal yönlerini ve kültürün ikisi arasındaki karşılıklı etkileşimi önemlidir. Bu etkileşimler aile ve arkadaşlarla, sosyal ve toplum ağlarıyla, çevrenin kendini düzenlemesi ve işleyişini sürdürmesini şekillendiren politik, yasal ve ekonomik yapılar olabilmektedir. İçinde yaşanılan toplumun kültürü, değerleri ve normları başta aile olmak üzere bütün yapıları etkilemektedir (Karatay, 2015).

Bir diğer kuramsal bakışı ise Çatışma Kuramı üzerinden yapmak mümkündür. Gerek yaşlanma ile ortaya çıkan kuşaklar arası ilişkilerdeki anlaşmazlıkları açıklamak için gerekse de yoksulluğun meydana getirdiği çatışmayı anlamak ve sonuçlarını tahmin edebilmek için çatışma kuramı önemli bir rehberlik yapmaktadır. Çatışma kuramı gruplar arasındaki çatışmalı ilişkilere odaklanan bir bakış açısı ortaya koyarak toplumsal kümelerin birbiriyle rekabet ve mücadele içinde olduklarını ve toplumsal ilişkilerin birbirine güven düzeni yerine çatışma temelinde yürüdüğünü ifade eden bir yaklaşımdır. Buradan hareketle ileri yaşlarda çocuk sahibi olan yaşlı ebeveynlerin aile içinde dengeyi sağlaması zor görünmekte ve daha çok çatışmalı bir ilişki içerisinde aile ilişkilerinin sürdüğü gözlenmektedir. Yine toplumda sınıflar arası mesafelerin açıldığı yoksulluğun daha karmaşık hale geldiği zengin ile fakir arasındaki ayrımın daha da derinleştiği ve bu nedenle ilişkilerin çatışma üzerinden yürüdüğü gelecek tasavvuru edilebilmektedir (Canatan ve Yıldırım, 2018).

En derin birincil ilişkilerin karşılanması, neslin devam etmesi ve bunlarla birlikte en meşru ve sağlıklı cinsel hayatın yaşanması fonksiyonlarından dolayı aile; tarihin başından itibaren insanlığın en önemli kurumlarından biri olmuştur. Aile sosyoloji dili ile ifade edilirse toplum için tali değil, temel bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle ele aldığımız konuların aile kurumundan bağımsız değerlendirilmesi çok mümkün görünmemektedir (Aydın, 2014). Aile yapıları, modernleşme ve demografik dönüşüm sürecinde değişime uğramaktadır. Popüler kültürün meydana getirdiği bireyselleşme odaklı ve haz eksenli bu süreç ile hak ve özgürlük merkezinde bir yaşamı kurgulamaktadır. Yeni durumda ortaya çıkan bu değerler gün geçtikçe yaygın hale gelerek geleneksel aile değer ve yaşantısının önemini olumsuz etkileyen bir hal almaya devam etmektedir (Yavuz ve Yüceşahin, 2012).

Bütünleyici sosyoloji açısından birey, aile ve toplum üçlüsü adeta birbiri içerisine girmiş halde karşımıza çıkmaktadır. Bu üç unsurdan her biri değerinin varlığı ile hayat bulabilmekte ve aralarında bir ast-üst ilişkisinden söz etmek mümkün görünmemektedir. İnsanların hayat yolculuklarında aileye ve topluma ihtiyaçları bulunmaktadır. Bunun tersi bir şekilde ifade edilmesi gerekirse toplum ve aile var olmadan bireyin sosyal bir varlık olarak olgunlaşması pek mümkün görünmemektedir. Ancak modernleşme süreci ile birlikte bireyin merkeze alındığı, bencilliğin ortaya çıktığı, hak ve sorumluluk dengesinin ihmal edildiği, özgürlüğe aşırı kurgu yapıldığı dönemde aile içi ilişkilerde olumsuz olarak etkilenmiştir. Bu değişim sürecinde aileyi etkileyen dinamiklerin etkisiyle, ailenin işlevlerini yerine getirememesi nedeni ile yoksulluk ve yaşlılık gibi toplumsal olgular başta olmak üzere problemlerin ortaya çıktığı görülmektedir. Hızı ve yoğunluğunun seyrinde farklılaşmalar olsa da bu değişim süreci devam etmektedir. Bu süreçte aileye dair, evliliğe dair her şeyin değiştiği söylenemiyor olsa da, değişen ve değişmeyen olguların harmanlanmasıyla yeni bir hayat tarzının ortaya çıktığı görülmektedir (Dikeçligil, 2014).

2006, 2011 ve 2016 yıllarına ait Türkiye Aile Yapısı Araştırması (TAYA) sonuçları Türkiye’de yaşanan sosyoekonomik değişimin bir sonucu olarak aile yapısındaki çekirdekleşme ve geniş, özellikle de ataerkil geniş aile yapısında gözlenen çözümlene eğilimlerinin devam ettiğini göstermektedir. Tek ebeveynli ailelerin refah durumuna ilişkin sonuçlar, bu ailelerin refah seviyesinin halen diğer aile yapılarına göre daha olumsuz olduğunu ortaya koymaktadır (Koç, 2018). Bu sonuçlarda aile yapısında meydana gelen değişimlerin yoksulluk ile neden ya da sonuç bağlamında ilişkili olduğunu ifade etmektedir.

Türkiye’nin yaşadığı sosyoekonomik, kültürel ve demografik dönüşümler ailenin kuruluş süreci yanında değişim sürecini de etkilemektedir. Sürecin bir sonucu olarak Türkiye’de geniş aile yapılarının, özellikle de ataerkil aile yapısının hızla çözüldüğü; çekirdek aile yapılarının hızlı bir şekilde arttıktan sonra 1990’lı yıllardan itibaren durağanlaştığı; dağılmış aile yapılarının, özellikle de tek kişilik ve tek ebeveynli ailelerin ise hızlı bir artış süreci içinde olduğu görülmektedir (Koç, 2018). Dağılmış ve çocuksuz ailelerde yaşlılık olgusunu daha fazla ön plana çıkardığı görülmektedir. Yaşlılığa bağlı olarak yaşama tercihlerinde değişimler meydana gelmektedir. Otonomi arayışı sadece gençlerde görülen bir olgu olmayıp ileri yaştaki bireylerde de ortaya çıkabilmektedir. Bu anlamda da yaşlılık süreçlerindeki aile ilişkilerinin daha da değişeceğini, fiziksel yeterliliği olan yaşlıların kendilerine ait bir hayat kurma çabası içinde olacakları düşünülmektedir. Dolayısıyla ilişkisel olarak ta çekirdek aile kalıplarının daha fazla yerleşeceği bir toplumsal yapının meydana geleceği öngörülmektedir. Burada sosyo ekonomik statüdeki değişimler, kent yaşamı, tüketim biçimleri önemli bir gösterge olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaşlanan gruplarda yaşam tercihleri araştırmalarında bireyler çocuklarıyla irtibatlarını devam ettirmekle birlikte daha otonom bir hayat sürme eğiliminde olduklarını ifade etmeleri bu öngörüye desteklemektedir (Serin, Görpelioğlu ve Aypak, 2019). Yaşlıların bağımsız yaşam sürmesi konusunda en önemli hususlardan birisi yaşanılan mekânın yaşlı bireylerin

toplum yaşamına katılımlarını aksatmayacak şekilde düzenlenmiş olması ve otonom sağlayacak fiziksel, psikolojik ve sosyolojik ihtiyaçları karşılayabilmesidir. Ancak bu şekilde düzenlenmiş yaşam alanları ile yaşlı bireylere; aile sosyal çevre ve toplumsal yaşam gibi olgulardan soyutlanmadan, dışlanma ve ayrımcılığa maruz bırakılmadan, bütün işlevsel, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarının karşılandığı, hayata mutlu ve gönüllü olarak katılım sağladığı ve en önemlisi de kimseye bağımlı olmadığı otonom bir yaşam imkânı oluşturulabilecektir (Aydiner Boylu, 2013).

Sosyal eşitsizlikler ile yaşam tercihleri arasında önemli bir ilişkisinin görüldüğü araştırmalar yoksulluğun hem bir neden hem de bir sonuç olarak aileyi, evlilik algısını, aile yaşam döngüsünü ve son olarak ta yaşlılığı etkileyen temel unsurlardan biri olduğu düşüncesini ön plana çıkarmaktadır. Bu nedenle toplumsal süreçte sosyal eşitsizliklerin ortadan kaldırılarak belirli bir yaşam standardının oluşturulması açısından yoksullukla mücadele ön plana çıkmaktadır. Zastrow ise Yoksulluğun nedenlerini sıralarken kalabalık aile olma, cinsiyetler arası ayrımcılık, kadının geçirdiği çok çocuklu haneler, boşanma veya eş kaybı, emeklilik gibi aile içindeki rolleri ve aile yapısındaki değişimleri içeren unsurları da ifade etmektedir. Bunun yanında yoksulluğun nedenleri arasında yüksek işsizlik, sağlık problemleri, engellilik, bağımlılık, eğitimsizlik ve suç da sayılmaktadır (Zastrow, 2015). Yoksulluğun nedenlerine daha makro boyuttan bakıldığında ise gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler farklı formlarda görülmekle birlikte, yaygın ve dirençli yoksulluk, toplumun ekonomik sistemi ile ilgili politik ve ekonomik kararlardan kaynaklanmaktadır (Horejsi ve Sheafor, 2015). Bütün bu sebeplerde ailenin temel rolü ve etkilenen boyutu dikkate alındığında aile politikalarının önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Yoksulluk ile mücadele sürecinde ortaya konulan sosyal politikalar ile işgücü piyasasının düzenlenmesi arasında derin bir ilişki vardır. Ancak tarihsel sürece bakıldığında sosyal yardımlar ile yoksulların yoksulluktan kurtarılamadığı gibi işsizliğinde artan bir sorun olamaya devam ettiği görülmektedir. 1980'li ve 1990'lı yıllarda merkezi bir küresel sosyal politika ögesi olarak ele alınan yoksulluk ile mücadelede sosyal yardım uygulamalarının öne çıktığı, Türkiye açısından ise 2000'li yıllardan sonra sosyal yardımların en başta gelen sosyal politika araçlarından biri olması (Kutlu, 2018) ve halen artarak devam etmesi sosyal yardımların yoksulluğu önlemedeki başarısızlığını ortaya koymaktadır. Yoksulluk olgusunda ortaya çıkan bir önemli durumda ailelerde meydana gelen değer kaybıdır. Yoksul ailelerde modernleşme ile beraber geleneksel değer yargılarından kopuşlar meydana gelmektedir. Bu değerler genel olarak tamamen ortadan kaybolmasa bile yeni bir form halini alarak ortaya çıkmaktadır. Sonuç olarak ta boşanma, cinsel yönelim, tek ebeveynli aile olgusu gibi yeni durumlar meydana gelmektedir. Bu değişimler ailenin çöküşü olarak algılanabileceği gibi, sürecin getirdiği bir normallik olarak ta değerlendirilmektedir (Yıldırım, 2011).

Türkiye'de Aile Yapısında ve Kültüründe Yakın Gelecekte (10 Yıl) Önem Kazanacak Gelişmeler

1. Boşanma oranları ve tek ebeveynli ailelerin oranı artacaktır (Evllenme ve Boşanma İstatistikleri 2019, 2020).
2. Nüfus yaşlanacaktır (Sertkaya Doğan, 2018).
3. Evlilik tercihleri ve evliliğe verilen değer olumsuz olarak değişecek, evliliklerde çocuk sayısı azalacaktır (Evllenme ve Boşanma İstatistikleri 2019, 2020).
4. Yoksulluk daha geniş bir kitleye ulaşacaktır (Arslan, 2020).
5. Kültür geçişlerinde sorunlar artacaktır (Ak ve Arıcıoğlu, 2018).
6. Kültürel gecikmenin boyutu artacaktır (Öztürk ve Seyhan, 2016).
7. Kırsal alandan kentlere göç artarak devam edecek ve göç olgusunun ortaya çıkardığı sosyal sermaye aileyi olumsuz etkileyecektir (Sertkaya Doğan, 2018).
8. Sosyal eşitsizlikler artacaktır (Bilgiç, 2020).
9. Çevresel koşullar aileyi etkileyecektir (Akın, 2014).
10. Ev içi rollerde değişimler meydana gelecektir (Beyaz, Karakuş Umar ve Kılıçarslan, 2020).
11. Toplumsal değişme hızlanacaktır (Karaoğlan, 2020).
12. Sosyal yardımlar pasif insanlar ortaya çıkmasına yol açacaktır (Marazer, 2020).
13. Toplumsal cinsiyet olgusu daha yaygın hale gelecektir (Keser, Çelik ve Ercan, 2020).

Aileyi En Çok Etkileyeceği Düşünülen Değişim Alanları: Yaşlanma, Yoksulluk ve Aile Yapısı

Dikeçliçil (2019) ailede yaşanan değişimleri aile tipinin farklılaşması, boşanmaların artışı ve bu iki değişim doğrultusunda meydana gelen tek ebeveynli ailelerin çoğalması olarak belirtmektedir. Aile ve toplumdaki değişimlere bakıldığında en önemli alanlar olarak aile bağları arasındaki ilişkilerin zayıflaması, yoksulluğun kronikleşmesi ve iç göç ve dış göç süreçlerinin artması olarak görülmektedir (Bilgin, 2019).

Türkiye, doğurganlık oranındaki sürekli düşüşler ve yaşam beklentisindeki sürekli artışlara bağlı olarak demografik bir dönüşüm geçirmektedir. Yaşlanan toplum ile alakalı karşılaşılabilecek olası zorlukların iyi bir şekilde anlaşılmasında yaşanacak başarısızlık, gelecekte önemli problemler ortaya çıkarabilecektir (Holdsworth,

2015). Yaşanacak bu gelişmelerin yanında Türkiye toplumu yaşlanan bir toplum olarak baş etmekte zorlanılacak düzeyde bir yaşlı nüfus ile karşı karşıya kalma tehlikesi ile muhataptır. 10-15 yıl gibi bir zaman dilimi içinde nüfusun yaşlanması sonucunda yaşlı bireylere karşı ayrımcılıkla mücadele, sosyal adalet ve sosyal haklar konusunda eşitsizliklerin ortadan kaldırılması ve yaşlanan nüfusa yönelik doğru sosyal politikaların hazırlanması son derece önemli hale gelecektir (Arun, 2015).

Bütün bu meselenin kökeninde ise Aileye bakış temel bakış ile ilgili durumlar öne çıkmaktadır. Alvin Toffler'in 1980 yılında yazdığı "üçüncü dalga" kitabında ailenin yok olacağı iddiası, o dönemlerde Amerika'daki anne, baba ve iki çocuktan oluşan ideal aile yapısının sadece %33 lük bir kesimde var olduğu düşünüldüğünde problemin geleceğine dair önemli bir öngörü olarak algılanmış ve bütün dünyada bu düşünce oldukça tartışılmıştır. Bu tartışmaların sonucu olarak ülkelerin politikalarının oluşmasını etkilemiştir. Örneğin Türkiye'de Aile Araştırma Kurumu'nun 1989 yılında kurulması, uluslararası sözleşmelerin Kadına ilişkin kamusal mekanizmalar oluşturması bu tartışmaların sonucunda ortaya çıkmıştır (Duben, 2016).

Aileye bakıldığında zaman içinde farklı biçimlerde ortaya çıktığı görülebilmektedir. Gerek üye sayıları gerekse de ilişki yoğunluğu farklı olan aile tiplerinin her dönem ve toplumda kendi özgü hayat buldukları görülmektedir. İnsanların oluşturduğu her kurum ve yapı gibi aile de bugün çok ciddi değişim ve dönüşüm süreci ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu değişim sürecinde denge ve istikrar konusunda ciddi sorunlar yaşayan aile kurumu, pek çok toplumda evliliklerin bir kısmının boşanma ile neticelenmesine ya da toplumda evliliğe ilişkin algıların değişmesine yol açmaktadır (Aydın, 2014).

Ülkemizde modernleşme ile beraber ortaya çıkan kentsel nüfusun yoğunlaşması, kırsal yerlerde yaşayan nüfusun şehirlere göç etmesiyle meydana gelen bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yoğun kentlilik beraberinde çeşitli toplumsal problemleri de getirmiştir. Ortaya çıkan problemler aile kurumunu da etkileyen derin çözümler, çatışmalar ve yoksulluklar da ortaya çıkarmıştır. Yoksul aile fenomeni, modern bir sosyolojik fenomen olarak kentleşme ile birlikte karşımıza çıkmış olup, karşılıklı boyutlarda birbirini etkileyen unsurları oluşturmaktadır (Yıldırım, 2011).

Yoksulluk olgusunda ise formel ile enformel yapıların sınırlarının geçişkenliğinin artması olarak ortaya çıkmaktadır. Tarımdaki sanayileşme süreci sonunda kırdan oluşan atıl işgücü hızlı bir şekilde kentlere göç etmeye başlamış, bu göç eden insanların kurdukları ilişkiler enformel yapıları meydana getirmiştir. Formel kesimdeki örgütlü yapının aksine enformel kesimde ilişki ağlarının kendine ait bir dinamik içinde oluşması kalıcı bir refah sağlamasına engel olarak yoksulluğun devam etmesine yol açmaktadır. Bu nedenle enformel ilişkiler geliştirilmesi ve dönüştürülmesi gereken bir toplumsal yapıyı ifade etmektedir. Enformel yapılarda meydana gelen yoksulluk Türkiye gibi gelişme süreci içindeki ülkelerde ortaya çıkan önemli bir sorun olarak görülmektedir. Bununla birlikte gelişmiş ülkelerde yaygınlaşan sistemin dışına atılmış, yoksulluktan kurtulmak için mücadele yeteneği olmayan adeta tecrit edilmiş bir hayat yaşamaya ve kronik yoksulluğa mahkûm edilen yeni yoksullarda, ülkemizde hızla artan bir sorun olarak karşımızda durmaktadır (Işık ve Pınarcıoğlu, 2020). Ancak sosyal yardım ve sosyal güvenlik sistemi gelişmiş ülkelerdeki hızın Türkiye'de daha yavaş seyretmesinde önemli bir faktör olarak görülmektedir.

Genç nüfus yasal medeni duruma göre incelendiğinde, cinsiyetler arasında önemli farklılıklar olduğu görülmektedir. Genç erkek nüfusun 2019 yılında %95,8'inin hiç evlenmemiş, %4,1'inin resmi nikâhla evli, %0,1'inin boşanmış olduğu görülürken genç kadın nüfusun %82,7'sinin hiç evlenmemiş, %16,8'inin resmi nikâhla evli, %0,5'inin ise boşanmış olduğu ifade edilmektedir (Evlenme ve Boşanma İstatistikleri 2019, 2020). Bu istatistiklerde gençlerde evlilik tercihlerinin hızla değiştiğini ortaya koyması bakımından önem arz etmektedir. Yine burada gençler arasında görülen işsizlik oranlarının %25,4'lere varması, ne eğitimde ne de istihdamda olan gençlerin oranının 2019 yılında %26,0 olarak ifade edilmesi (Evlenme ve Boşanma İstatistikleri 2019, 2020) evlilik tercihleri ile yoksulluk arasında bir bağlantının olabileceğini düşündürmektedir. Yoksulluğun bu noktada evlilik tercihlerini değiştirdiği, evlilik yaşının yükselmesine neden olduğu, orta yaşlardan sonra evlenen bireylerde ise çocuk sahibi olmama düşüncesini geliştirdiği gibi sonuçlarla hem aile yapısını ve evliliğe bakışı etkilediğini hem de aslında dolaylı bir şekilde nüfusun yaşlanmasının altında yatan bir neden olarak ortaya çıktığı düşünülmektedir.

Türkiye İstatistik Kurumu tarafından 2020 yılında yayınlanan aile bülteninde verilen değerlendirmelere göre ortaya çıkan geniş aileden oluşan hane halkı oranı azalırken tek kişilik hane halkı oranı artması, hane halklarının %9,2'sini tek ebeveyn ve çocukları oluşturması, geniş ailelerin %26,9'unun yoksulluk sınırının altında yaşadığının görülmesi, hane halkları bütçelerinden en fazla payı konut, kira ve temel ihtiyaçlar gibi yaşamsal öğelere harcaması verileri hem aile yapısındaki değişimlere hemde yoksulluğa ilişkin öngörüler sunmaktadır (Türkiye İstatistik Kurumu, 2020). 2020 yılında yayınlanan gençlik bülteninde genç nüfus, toplam nüfusun %15,6'sı olarak ifade edilmektedir. Nüfus projeksiyonlarına göre genç nüfusun toplam nüfus içindeki oranının 2023 yılında %14,8, 2030 yılında %14,0, 2040 yılında %13,4, 2060 yılında %11,8 ve 2080 yılında %11,1'e düşeceği öngörüsü (Evlenme ve

Boşanma İstatistikleri 2019, 2020) değerlendirildiğinde yaşlanan bir nüfusa sahip bir ülke olarak yaşlılık olgusunun gelecek süreçlerde dikkat edilmesi gereken bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Küreselleşme 21. Yüzyıldan bu tarafa Türkiye’de sosyal ve kültürel alanda etkilerini daha fazla göstermeye başlamıştır. Gerek yurt içinde gerekse de yurt dışında yaşanan gelişmelerin Türkiye’deki aile yapısına yansımaları olmuştur. Aile kurumu çeşitli sistemlerle ilişki içinde olan bir yapıdadır. Eğitim ve Sağlık başta olmak üzere birçok alanda yaşanan gelişmelerin aile kurumunu da etkilediği ve bundan sonraki süreçte de etkileyeceği görülmektedir. Aile kurumunun gelecekte nasıl bir dönüşüm geçirebileceğini tahmin edebilmek için ve ayağı yere basan öngörüler ortaya koyabilmek için bu nedenle aile kurumunun geçmişini ve diğer yapılarla ilişkisini iyi analiz etmek son derece önemlidir (Karagöz, 2015).

Bu dönüşüm sürecinde özdüşünümsel anlayış risklerin değerlendirilip insanların nelerle karşılaşabileceklerini planlayarak kendi değer yargıları ve dinamikleri bağlamında hazırlık yapmasını gerektirmektedir. Ancak bu şekilde aile ve kültürel yapıda ortaya çıkacak değişimlerin olumlu olarak seyretmesi mümkün olacaktır. Aksi halde değişim insanların ben değişmiyorum söylemi ile olacak bir olgu değildir. Bu açıdan bakılmaz ise kontrolsüz bir süreç ile karşı karşıya kalınabilecektir. Bugüne kadar olan vakıa bunu gösteriyor. Olayların anlaşılması ve irdelenmesi, olayların tahmin edilmesinden önde gitmektedir. Değişim sürecinin doğallığının kabul edilmesi ve bunun kontrol altına alınmaya çalışılması bir rahatlık verecektir ve bu şekilde olayların önceden tahmin edilmesi daha mümkün hale gelebilecektir. Bu konu aile özelinde ele alındığında ise ailenin geleceğinin anlaşılabilmesi ve tahmin edilebilmesi için eşler arası ilişkilerin geçmişi ve bugünü nasıldır sorusuna tatmin edici cevaplar verilmesi gerekmektedir. İkincisi geçmiş ile gelecek arasında bir köprü oluşturma çabasının ortaya konulması son derece önem arz etmektedir.

Küreselleşme ile ortaya çıkan tarımın sanayileşmesi beraberinde göç olgusunu getirmiştir. Kırdan kente doğru olan bu göç unsuru Türkiye modernleşmesinin, aile yapısındaki değişim ve dönüşümlerin, bireyler arası ilişkilerin merkezinde olan bir konum elde etmiştir. Dahası göç yoksulluk, kent yaşlılığı, gecekondulaşma gibi bu çalışmada ele aldığımız birçok konuyu etkileyen, şekillendiren bir olgu olarak görülmektedir. Özellikle yaşlılık ve yoksulluk bakımından bu noktada yardımlaşma biçimlerindeki değişim önemli bir yer tutmaktadır. Kırsal alanlarda bireyler arasında görülen Mekanik Dayanışma ağı, kent hayatında yerini Organik Dayanışma 'ya bırakmak durumunda kalmıştır. Mekanik yardımlaşmada odak hayatın devam etmesi iken organik yardımlaşmada odağı hayatta kalma içgüdüğü oluşturmaktadır. Buradaki en temel farklardan biri de yoksulluk ve yaşlılık bağlamında Mekanik dayanışmada çatışma görülmeyen ya da çok az görülen bir olgu olmasına karşın, organik dayanışma çatışma üzerine kurulmaktadır (Taburoğlu, 2018). Bunu antropolojik model olan savunma güvenlik modeli ile de açıklamak yerinde olacaktır. İlkellik döneminde insanların organik dayanışmada olduğu gibi hayatta kalma güdüsü ile rekabet içine girdikleri, çatışmaların fazla olduğu, bunun da ilerlemeyi olumsuz etkilediği iddia edilmektedir. Bunun tam tersi olarak emniyet döneminde insanların rekabeti dolayısıyla çatışmayı bırakarak mekanik dayanışma içine girdikleri, birbirlerine yardımcı oldukları ve ilerlemenin bu şekilde geliştiği söylenilmektedir. Özellikle yoksulluk bağlamında bu sürecin her iki şekilde de örnekleri görülebilmektedir. Ancak organik dayanışma süreci daha realist ilişkiler geliştirmekte ve bu durumda aile olma, evlenme, çocuk sahibi olma, boşanma gibi süreçlerde önemli etkileri ve sonuçları ortaya çıkmaktadır.

Yaşanan bu değişimin kontrol edilebilmesi yani özdüşünülebilirlik adına özellikle 2011 yılında Aile ile ilgili bir bakanlık olarak kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın aileye yönelik uygulamaları da bu çalışmada yer verdiğimiz yoksulluk başta olmak üzere, aile danışmanlığı hizmeti, önleyici hizmetler, yaşlı nüfusa yönelik çalışmalarının ve oluşturulan politikalarının sürdürülebilir bir sorun şekline dönüştürdüğü görülmektedir. Bakanlığın hizmet kapasitesinin sosyal yardımlardan daha öteye gitmesi, yapılan sosyal yardımların ise bireylerin pasifleşmesini sağlayıcı özellikten çıkması gerekmektedir. Burada sosyal yardımlar sadece bir araç olarak sosyal hizmet müdahalesinin bir parçası olarak kullanılabilmesi (Özsoy, 2019) hatta bazı ülkelerde tartışılan/uygulanan Temel Gelir şeklinde bir zihinsel dönüşüm geçirmelidir.

Türkiye’de hızla artan dağılmış aile yapıları içindeki tek ebeveynli ve tek kişilik ailelerin ve bu ailelerde yaşayan kadın, yaşlı kadın, erkek ve çocukların refah durumu önemli bir politika önceliği olmaya devam etmektedir (Koç, 2018). Aile yapısındaki değişimler değerlendirilirken uyumlu ya da çatışmacı bir bakış yerine bütünleyici bir bakış açısı ile bakılması, olayları anlamayı beraberinde getirecektir. Aksi halde aşırı genelleme yapılması veya indirgemecilik gerçeği görmeyi engelleyecektir. Hem çatışmacı tutum hem de uyumlu tutum ya/ya da mantığı ile olguyu birey-aile, aile-toplum, etkileşim ağı-kurum gibi karşıtlıklar içinde görmek ve seçimlerini de sırasıyla aile, toplum ve kurum olarak yapmak durumunda kalmaktadır. Aileye bir kurum olarak bakan bu iki tutum insanı yok ederek birey haline getirmiştir. Bütünleyici yaklaşım da ise aile kurum olmakla birlikte aile üyelerinin etkileşimlerinin gerçekleştiği yer olarak kabul edilmektedir (Bilgin, 2019). Hem/hem de mantığı ile çatışmalar değil tamamlayıcı roller odağı alınmaktadır. Aile insan ve toplum arasında köprü kuran temel yapı olarak

görülmektedir. Ailenin geleceği, yaşayacağı değişimlere bakarken doğru noktadan bakmak bu nedenle son derece önemli bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır.

TÜİK verilerine 2040 yılında 100 milyonun üzerinde bir nüfus yapısının meydana geleceğini öngörmektedir (TÜİK, 2018). Ancak burada nüfusun sayısından ziyade hangi yapısı da önemlidir. Nüfusun yaş grupları kompozisyonu ortalama yaşam süresinin artması, doğurganlığın azalması gibi sebeplerle bir yaşlanma süreci karşımıza çıkmaktadır. Bu durum sadece Türkiye'ye özgü olmayıp, küresel olarak ortaya çıkan bir olgudur. Bütün dünyada insanların daha uzun yaşayıp daha az çocuk sahibi olduğu genel bir değişim süreci görülmektedir. İnsan nüfusları içinde yaşadığımız yüzyıla kadar piramit şeklinde ortaya çıkan, alt yaş gruplarının en geniş olduğu, en üst yaş grubunun dar olduğu bir görünümde iken, günümüzde bütün yaş gruplarının dengeli bir dağılım çizelgesi bulunduğu bir yapıya evrilmektedir (Aysan, 2016). Burada Sosyal güvenlik sisteminin ve aileye ilişkin politikalarının nüfusu dinamik tutacak bir yapıda açık aile politikaları olarak şekillendirilmesi son derece önemli görünmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Cumhuriyet'in ilanından bu yana ortaya konulan aile politikalarına bakıldığında odağın çocuk, genç, kadın gibi aile üyeleri ile aileyi etkileyen yoksulluk, bağımlılık, çocuk sahibi olma sorunlarının çözümü odağında ele alındığı, 2000'li yıllara gelindiğinde ise bu odağın aile içi şiddet, kadın ve toplumsal cinsiyet rolleri üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. 2000'li yıllara yaklaşırken Aile Araştırma Kurumunun kurulması süreci ve beş yıllık kalkınma planlarında aileye ilişkin hedeflerin yer alması bu konuda bir ilerleme olarak kabul edilse de uygulamada çok etkili örneklerin olduğu ifade edilememektedir. Buda politika, söylem gibi unsurlarla uygulamalar arasında bir tutarsızlık göze çarpmaktadır (Karagöz, 2015).

Değişim olgusu çok boyutlu gerçekleşen aktör-fail ikilemi doğrultusunda ortaya çıkan bir kavramdır. Bu manada Ülkemizde ve dünyada ailenin geleceğine ilişkin bireylerin tercihleri kadar, yapıların da rolü olacağını söylemek mümkündür. Bu noktada önemli olan hususlardan birisi sosyal sorunların anlaşılması ve açıklanmasında gerçeğe yönelmeyi perdeleyici bir etken olarak karşımıza çıkan modernleşme takıntısından ayrılarak insanların gerçekliği ile olayları irdelemek olmalıdır. Çünkü toplumsal yapıya ve değişmeye ilişkin teorik çerçeve oluşmadan sosyal olguların tahmin edilmesi, problemleri noktalarının çözülmesi gerçekleşmeyecektir. Burada İbn-i Haldun'un Ümran Nazariyesi ile bu değişim ve dönüşümlere bakılması ve geçmişe bakmak suretiyle tekrarlayan örüntülerin çıkarılması geleceği anlamak adına medeniyet çizgimiz ışığında en makul yoldan biri olarak görünmektedir (Sunar, 2016). Toplumlarda bütün kurumların değişmesi gibi Aileye ve ailenin içinde bulunduğu kültüre dair öğelerin değişmesi, güncel ihtiyaçlara cevap verecek tarzda gelişimler göstermesi doğal bir süreçtir. Bu noktada aşırı bir muhafazakâr tutum yerine, anlamaya ve süreci doğru yönetmeye odaklı bir süreç ortaya konulması gelecek yıllardaki meydana çıkacak olguların yönünü belirleyecektir.

Sonuç olarak aileye bakıldığında, evliliğe bakış, çocuk sahibi olma ya da olmama durumu, boşanmaların artması gibi olgular aile yaşam döngüsünde değişimlere yol açmaktadır. Bu durum ise yoksulluk ve yaşlanma konusunda çoğul sonuçlar meydana getirmektedir. Aile döngüsündeki değişimler sonucunda tek kişilik hanelerin, tek ebeveynli ailelerin artıyor olması hem ekonomik olarak hem de yaşlanma ile ilgili sorunları artırmaktadır. Türkiye'de yaş ortalamasının gittikçe yükselmesi artık yaşlı bir nüfusa sahip bir toplum haline gelmeye başladığı şeklinde ifade edilebilmektedir. Bu sürecin diğer bir etkisi ise yalnız yaşlanan bireylerin ya da aile bağları kopması olarak ortaya çıkmakta, bu durumda yoksulluğa ve aile yapısındaki değişime hem neden hem sonuç olarak farklı etkiler yapabilmektedir.

KAYNAKLAR

Ak, Ö. K., & Arıcıoğlu, M. A. (2018). Küreselleşmede Kültürel Geçişler ve Psikolojik Yansımaları. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(14), 578-598.

Akın, G. (2014). İnsan sağlığı ve çevre etkileşimi. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 54(1), 105-116. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/1953/20435.pdf> adresinden alınmıştır.

Arslan, G. (2020). Türkiye'de Yoksulluk ve İşgücü Piyasası. *Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimleri Dergisi*, 3(1), 83-105. <https://dergipark.org.tr/en/pub/husbd/issue/54260/685427> adresinden alınmıştır.

Arun, Ö. (2015). Türkiye'de yaşlılık: Demografik hediye ya da lanet? 2050'ye doğru yaşlanan Türkiye'yi bekleyen riskler ve sosyal politika için yeni bir gerontolojik gündem önerisi *Türkiye 4. Nüfus Bilim Konferansı Sözlü ve Poster Sunumları Özet Kitapçığı*, 21.

Aydın, M. (Ed.) (2014). *Aile Sosyolojisi Yazıları* (Vol. 1. Basım). İstanbul: Açılım Kitap.

Aydiner Boylu, A. (2013). Yaşlılıkta Yaşam Kalitesi ve Konut İlişkisi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 24 (1), 145-156 <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsh/issue/48410/613381> adresinden alınmıştır

Aysan, M. F. (2016). Türkiye'nin Demografik Dönüşümü ve Yeni Meydan Okumalar. In L. Sunar (Ed.), *Türkiye'de Toplumsal Değişim* (Vol. 3. basım, pp. 67-88). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Beyaz, R., Karakuş Umar, E., & Kılıçarslan, Ş. (2020). Toplumsal Cinsiyet Roller ve Tüketim Kültürü. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 34(4), 1311-1331.

Bilgiç, D. (2020). *Dünya'da ve Türkiye'de yoksulluk: Türkiye'de yoksullukla mücadelede sosyal yardımların ve sivil toplum kuruluşlarının etkileri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Harran Üniversitesi, Şanlıurfa. Retrieved from <http://hdl.handle.net/11513/2268>

Bilgin, B. (2019). Mülakat: Prof. Dr. Beylü Dikeçliçil. *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi*, 5 (1), 9-30. <http://kadinrastirmalari.kadem.org.tr/mulakat-prof-dr-beylu-dikecligil/> adresinden alınmıştır. Erişim tarihi 08.12.2020

Canatan, K., & Yıldırım, E. (2018). *Aile Sosyolojisi* (Vol. 7. basım Eylül 2018). İstanbul: Açılım Kitap.

Dileçliçil, B. (2014). Aileye Dair Kabullerin Ezber Bozumu. In M. Aydın (Ed.), *Aile Sosyolojisi Yazıları* (Vol. 1. Basım, pp. 13-18). İstanbul: Açılım Kitap.

Duben, A. (2016). *Kent Aile Tarih* (Vol. 4. Baskı). İstanbul: İletişim Yayıncılık

Esendemir, Ş. (2019). Kitap Değerlendirmesi Özgür Arun, Yaşlanmayı Aşmak, Ankara: Phoenix Yayınevi, 2018, 184 s. *insan & toplum*, 9 (2), 161-164. doi:dx.doi.org/10.12658/D0205

Evlenme ve Boşanma İstatistikleri 2019. (2020). *Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni*. Ankara: <https://tuikweb.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=33708> adresinden alınmıştır . Erişim tarihi 08.12.2020

Holdsworth, J. K. (2015). Daha iyi bir yarın? Türkiye'deki yaşlı bireyler ve karşılaştıkları zorluklar ve ihtiyaçları: Antalya evde bakım araştırması *Türkiye Dördüncü Nüfusbilim Konferansı, 2015 Bildiri Özetleri*, 25.

Horejsi, C. J., & Sheafor, B. W. (Ed.) (2015). *Sosyal Hizmet Uygulaması*. Ankara: Nika Yayıncılık.

Işık, O., & Pınarcıoğlu, M. M. (2020). *Nöbetleşe Yoksulluk Sultanbeyli Örneği* (Vol. 12. baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.

Karagöz, L. (2015). Türkiye'de Aile Politikalarında Bütünlük İhtiyacı. *ilmi etüdler derneği, İstanbul, İlem Politika Notları* 5.

Karaoçlan, M. U. (2020). TOPLUMSAL DEĞİŞME ÜZERİNE KISA BİR ANEKDOT. <http://www.toplumveutopya.com/toplumsal-degisme-uzerine-kisa-bir-anekdot-ugur-karaoglan/> adresinden alınmıştır . Erişim Tarihi 08.12.2020

Karatay, A. (Ed.) (2015). *Sosyal Hizmet Kuram ve Yöntemleri: Uygulama İçin Bir Giriş* (Vol. 1. basım). Ankara: Nika Yayıncılık.

Keser, A., Çelik, M., & ERcan, E. (2020). TÜRKİYE'DE KADINLARIN SİYASAL TEMSİLİ VE TOPLUMSAL CİNSİYET. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Erken Görünüm*, 1-39. doi:10.33630/ausbf.822019

Koç, İ. (2018). *TÜRKİYE'DE AİLE YAPISININ DEĞİŞİMİ SÜRECİNDE TEK EBEVEYNLİ AİLELERİN OLUŞUMU, BELİRLEYİCİLERİ VE REFAH DURUMU (2006-2016)* Ankara: AİLE VE TOPLUM HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ.

Kutlu, D. (Ed.) (2018). *Sosyal Yardım Alanlar Emek, Geçim, Siyaset ve Toplumsal Cinsiyet* (Vol. 1. baskı). İstanbul: İletişim Yayıncılık.

Marazer, Y. (2020). *TÜRKİYE'DE SOSYAL YARDIM HİZMETLERİNE YÖNELİK VATANDAŞ ALGISI: ÇAYIROVA İLÇESİNDE BİR ARAŞTIRMA*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ, Karaman <http://dosya.kmu.edu.tr/sbe/userfiles/file/tezler/kamuyonetimi/yukselmarazer.pdf> adresinden alınmıştır.

Özsoy, D. (2019). *TÜRKİYE'DE YOKSULLUKLA İLGİLİ SOSYAL POLİTİKALAR: BİR DEĞERLENDİRME ÇALIŞMASI*. (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Ankara.

<http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11655/12028/10306975.pdf?sequence=1&isAllowed=y> adresinden alınmıştır.

Öztürk, E., & Seyhan, A. E. (2016). Maddî Terakki, Kültürel Değişme, Gecikme Ve Kültürel Buhranlarımız. *Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3(5).

Serin, K., Görpeliöğlü, S., & Aypak, C. (2019). Yaşlıların yaşadıkları ortamlara göre yaşam kalitesi ve geriatrik depresyon ölçeği sonuçlarının karşılaştırılması. *Türkiye Aile Hekimliği Dergisi*, 23 (4), 150-156. doi:10.15511/tahd.19.00450

Sertkaya Doğan, Ö. (2018). TÜRKİYE'DE 2040 VE 2060 NÜFUS PROJEKSİYONLARINA GÖRE DEMOGRAFİK FIRSATLAR. *The Journal of Turk-Islam World Social Studies*, 18, 26-42. doi:10.16989/TIDSAD.1578

Taburoğlu, Ö. (2018). *TOPLUMSAL DAYANIŞMA, İŞBÖLÜMÜ VE DİLENCİLİK OLGUSU ARASINDAKİ İLİŞKİLER: ALMANYA VE TÜRKİYE KARŞILAŞTIRMASI*. (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara s.21-25.

<http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11655/5422/10181412.pdf?sequence=3&isAllowed=y#:~:text=Mekanik%20dayan%C4%B1%C5%9Fma%20ise%2C%20birbiriyle%20benze%C5%9Fen,ya%20da%20fayda%20ile%20belirlenir> adresinden alınmıştır.

Türkiye İstatistik Kurumu (2018). Nüfus Projeksiyonları, 2018-2080. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30567> adresinden alınmıştır. Erişim tarihi 08.12.2020

Türkiye İstatistik Kurumu (2020). İstatistiklerle Aile, 2019. Sayı: 33730 06 Mayıs 2020 <https://tuikweb.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=33730> adresinden alınmıştır. Erişim tarihi 08.12.2020

Türkiye Dördüncü Nüfusbilim Konferansı. (2016). *Tebliğ Metinleri Kitabı* Ankara: http://www.hips.hacettepe.edu.tr/TNBK-2015_Tam_Metinler_Kitabi.pdf adresinden alınmıştır.

Yavuz, S., Yüceşahin M.M, (2012). Türkiye'de Hanehalkı Kompozisyonlarında Değişimler ve Bölgesel Farklılaşmalar. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 15(1), 76-118

Yıldırım, E. (2011). Yoksul Ailelerde Değerler Değişimi. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 0 (33), 47-73. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusoskon/issue/9519/118923> adresinden alınmıştır.

Zastrow, C. (2015). Sosyal Hizmete Giriş. In D. B. Çiftci (Ed.), (Vol. 1. Basım). Ankara: Nika Yayıncılık.